

FYLKESMANNEN I HEDMARK
MILJØVERNADDELINGEN

FUGLEFAUNAEN VED SILVATNET OG EVJA,
GRUE KOMMUNE

Rapport nr 59

1991

Jon Bekken

NB: Dette er et skannet og OCR-behandlet dokument.
Teksten er derfor ikke korrekturlest og rettet.
Det er bildet av teksten som er korrekt, ikke den kopierbare
teksten.

ISBN 82-7555-015-7

INNLEDNING

Man har etter hvert fått en bra oversikt over de ulike fuglearters forekomst i våtmarksområder i Solør. Fra 1968 og utover samlet en gruppe amatørornitologer i Grue inn opplysninger om fuglelivet i kommunen, og ga ut "Fuglefaunaen i Grue" (Sollien et al. 1976). Gardsjøen naturreservat, som ligger ca 2 km øst for Evja er beskrevet Sollien et al. (1977, 1982). Rønnåsmyra naturreservat, som ligger få hundre meter nordvest for Silvatnet, er beskrevet av Nesholen et al. (1976).

Strandsjøen vel 5 km nord for Silvatnet har i de senere år vist tydelig tendens til at de grunneste områdene gror igjen. Denne sjøen ble ornitologisk undersøkt i 1990 (Bekken 1991). Et utvalg er nedsatt for å vurdere skjøtselstiltak bl.a. med sikte på å bedre vannkvalitet og hindre gjengroing.

Maartmann (1987) undersøkte fuglefaunaen ved Gjesåssjøen, som ligger ca 20 km nord for Silvatnet. Fuglefaunaen i nedbørfeltet til Veståa, som munner ut i Glomma ca 4 km nord for Silvatnet, er undersøkt i forbindelse med Verneplan IV for vassdrag (Bekken 1990).

Registreringene i 1991 og utarbeidelsen av rapporten er utført etter oppdrag fra og finansiert av Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. De to våtmarkene ble undersøkt 23. april, 4. mai (ekskursjon Norsk Ornitologisk Forening, Hamar lokallag), 11. mai, 3. juni, 28. august og 20. september. Opplysninger i den ovennevnte litteratur og fra lokalkjente er innarbeidet i rapporten.

Erik Kjølsseth takkes for opplysninger om fuglefaunaen ved Silvatnet, og Ragnar Ødegaard takkes for kommentarer til manuskriptet.

OMRÅDEBESKRIVELSE

Silvatnet og Evja ligger ca 150 m o.h. på vestsida av Glomma i Grue kommune i Hedmark (Figur 1). Innbyrdes avstand mellom våtmarkene er ca 5 km. Lokalitetene ligger nær kommunesenteret Kirkenær, ca 30 km nord for Kongsvinger. Naturgeografisk befinner vi oss i "De sørlig boreale, kupertene områdene", underregion 28 b "Områdene innenfor Hälsinge-Gästrike-kysten i Bergslagen og Midt-Värmland til Glåmdalen med omkringliggende skoger" (Nordisk Ministerråd 1984). Denne regionen har forholdsvis liten utbredelse her i landet, den omfatter partiene fra søndre del av Mjøsa østover til svenskegrensa, samt Eidskog og deler av indre Akershus.

Figur 1. Utsnittet fra kartblad 2015 I Brandval viser Silvatnet og Evjas beliggenhet. Hver rute har sidekant 1 km.

Begge våtmarkene er avsnørte meandersvinger av Glomma. Silvatnet hadde fram til 1975 tilnærmet samme vannstand som elva. Det ble da anlagt flomforbygning mot Glomma med tilhørende pumpeanlegg, slik at jordbruksarealene langs vatnet er blitt mindre utsatt for flom. Evja følger Glommas vannstand ved middels og høy vannføring. Det foreligger planer for et tilsvarende anlegg som ved Silvatnet.

Begge våtmarkene er for en stor del omgitt av dyrket mark, ofte med en kantsone av lauvskog ned mot stranda. På nord- og vestsida av Silvatnet er skogbredden noe bredere. Her stiger terrenget til dels bratt opp til et nivå ca 10 meter over vannspeilet. Dette er rester av elveskråningen som den gamle yttersvingen av Glomma gravde i. Den nordøstre enden av vatnet er omgitt av noe større arealer lauvdominert skog. Øst for brua er vatnet grunt med tett kantvegetasjon av bl.a. elvesnelle. Det lille tjernet i øst er en storstarrsump nesten uten fri vannflate litt ut på sommeren. Silvatnet er kjent som voksested for den forholdsvis sjeldne sjøpiggeknoppen Sparganium gramineum (Wold 1987).

Evja har et større vannspeil enn Silvatnet, og også her vokser det frodig sumpvegetasjon langs de mer langgrunne deler av bredden.

METODER OG MATERIALE

Takseringsmetoder for våtmarksfugler er beskrevet av Haga (1982). Der hvor gode utsiktspunkter finnes, er **fjernobservasjon** med teleskop en egnet metode. Ved Silvatnet er brua i nord og verkenet mot Glomma i sør slike punkter. Ved Evja er oversikten brukbar fra flere punkter rundt vatnet. Observasjonsforholdene er best tidlig i hekkesesongen, før krattskogen grønnes.

Gange langs stranda (**rundetakseringer**) ble også brukt på begge lokaliteter. Særlig fugl i tjernet øst for Silvatnet og også fugl gjemt i vegetasjonen i den nærmeste del av vatnet kan bare oppdages ved denne metoden. Også ved utløpet av Evja gir rundetakseringer et bedre resultat.

FUGLEFAUNAEN

Områdenes bruk som rasteplass

De første isfrie partiene langs land og i utløpskanalen dannes i normalår fra månedsskiftet mars - april. Isløsning i hovedvannspeilene skjer vanligvis tidlig i mai. Etter hvert som de åpne partiene blir større, søker de vanlige andeartene føde her i mindre antall. Den sørvestre del av Evja synes å være den beste plassen for furasjerende ender.

Også vadefugler raster ved Silvatnet, i mindre grad ved Evja. Antallet er lite, ofte er det enkeltfugler.

En begrensende faktor for de mer sky artene om våren kan være det utstrakte garnfisket, særlig i Evja. Det er som regel mange flere flytende garnmarkeringer enn det er ender å se.

Ved besøkene i august og september var det svært lite fugl på de to lokalitetene. Ved forespørsel hos de som bor i områdene ble det opplyst at det jaktet en del etter ender. Siden begge våtmarkene er såvidt små, forflytter endene seg raskt til andre områder. Utbyttet var etter det som ble opplyst heller dårlig. Ved Silvatnet mener en del av grunneierne området burde fredes, pga. lokalitetens størrelse.

Seinhøstes 1991 var det opptil 15-20 svaner å se i Silvatnet (Erik Enger pers. medd.). Trolig dreier dette seg om sangsvaner. Om sommeren har knoppsvaner tilhold i vatnet.

Oversomrende traner

Silvatnet med omkringliggende kulturlandskap utgjør sammen med Rønnåsmyra og Reinmyra et viktig raste- og oversomringsområde for trane. Ifølge Sollien et al. (1976) var over 150 ind. på vårtrekk sett ved Silvatnet. Mer uvanlig er det at det vi må anta er ikke-hekkende ungraner oversomrer i stadig større antall. Ifølge Hallvard Sund (avisa "Glåmdalen" 7.9.1991) oppholdt det seg rundt ti fugler i området i 1960-årene, og 19.8.1973 ble 58 ind. sett på Rønnåsmyra (Sollien et al. 1976). Ifølge Sund har stammen hele tiden økt, de siste årene drastisk. Sommeren 1990 ble det sett opptil 95 ind., og i 1991 var antallet økt til 150 ind. Fuglene gjør skade ved å beite på settepoteter og i byggåkre i området. Tor Håby, som er oppsynsmann i naturreservatene i Grue og Åsnes, nevner i sin oppsynsrapport til fylkesmannen for 1991 at antallet traner i område Rønnåsmyra økte betydelig i august, og nådde en topp mellom 1. og 10. september. Over en lengre periode var antallet mellom 100 og 200 fugler.

Den 23.4. lå det en god del mytefjær fra trane øst for brua nord i Silvatnet. Her var frosk i gang med egglegging, så det var sikkert slik føde tranene hadde vært på

jakt etter. Særlig ved besøket 28.8. var det mange mindre flokker i lufta særlig nord for Silvatnet, anslagsvis tilsammen 40-50 ind.

Forekomst av hekkende våtmarksfugler

I Silvatnet er det sannsynlig at både krikvand og stokkand hekker i lite antall. Den 3.6. ble en kvinand hunn observert flygende rundt og rundt over skog og dyrket mark som om den hadde reir et sted i området.

Av vadefugler synes vipe, enkeltbekkasin, storspove, skogsnipe og strandsnipe å hekke. Gråhegre sees jevnlig, og det er sannsynlig at ett eller flere par hekket i noen store graner like vest for brua i nord for noen år siden (Erik Kjølseth pers. medd.).²

I Evja hekker det ifølge en beboer i sørvest 2 - 3 stokkandpar hvert år, og han har også sett dykkandkull her, trolig kvinand. Det er videre sannsynlig at strandsnipe og vipe hekker i området.

Flere par sivspurv ser ut til å hekke ved hver av lokalitetene.

Andre fugle- og dyregrupper

Begge lokalitetene fungerer som næringssøksområder for tårnseilere og svaler. Spesielt mange var det ved Silvatnet den 3.6. Ved Silvatnet er enkeltfugler av fiskeørn, samt myrhauk på vårtrekk sett flere ganger (Erik Kjølseth pers. medd.).

Ved Silvatnets utløp i Glomma sang en rosenfink den 3.6. Arten ble funnet hekkende ved Gardsjøen allerede i 1973 (Sollien et al. 1976).

I skogen langs stranda på den halvøya som Evja danner ble det flere ganger under feltarbeidet observert bever. Det er sannsynlig at en familie har fast tilhold her.

Artsliste

I tabell 1 er det satt opp en oversikt over hvilke arter som er påvist på de to lokalitetene. Artsnavn- og rekkefølge følger Ree (1981).

Tabell 1. Maksimaltall for antall individer observert ved de to lokalitetene Silvatnet og Evja i 1991. Observasjoner merket * er publisert av Sollien et al. (1976), observasjoner merket ** er gjort av lokalbefolkningen.

ART	SILVATNET	EVJA
STORLOM		1
GRÅHEGRE	få **	1
KNOPPSVANE	4	4
GRÅGÅS	1	
KANADAGÅS	7	opptil 30-40 **
BRUNNAKKE		4
KRIKKAND	9	4
KNEKKAND	* 2 ind. 17.5.1972	
STOKKAND	9	4
TOPPAND	2	
KVINAND	2	4
LAKSAND		11
TRANE	opptil 150 **	opptil 20-30 **
VIPE	2	1
BRUSHANE	6 * 4.5.1972	
ENKELTBEEKK.	1	
RUGDE	få **	
STORSPOVE	få	
GLUTTSNIPE	1	
SKOGSNIPE	1-2	
STRANDSNIPE	1	1
HETTEMÅKE	7	
GRÅMÅKE	1	1
MAKRELLTERNE		1
SIVSPURV	flere par	flere par

SAMMENDRAG OG KONKLUSJON

Silvatnet og Evja er to mindre våtmarkslokaliteter nær Glomma i Grue kommune i Hedmark. Silvatnet er skilt fra Glomma ved et verken med pumpeanlegg, slik at flommen reduseres vesentlig. Evja har et nivå litt over Glomma når denne har lav vannstand, ellers følger vannstanden Glomma.

Som fuglelokaliteter har de to våtmarkene en viss betydning som rasteplasser under våtrekket. Det er imidlertid ikke så store antall som observeres her. De vanligste artene for regionen hekker i lite antall. Artsmangfoldet synes å være noe større ved Silvatnet enn ved Evja, både under trekk og i hekketida.

Områdene er bare undersøkt en enkelt sesong, derfor ligger det en del usikkerhet i materialet. Men det faktum at Silvatnet bare er nevnt under tre arter (knekkand, trane, brushane) i "Fuglefaunaen i Grue", og Evja ikke er omtalt i det hele tatt, tyder imidlertid på at andre fugleområder er de mest attraktive i regionen. De nærliggende lokalitetene Rønnåsmyra, Gardsjøen og Strandsjøen har større arealer og mer varierte biotoper, og både antall og arts mangfold er langt større enn for Silvatnet og Evja.

Et spesielt trekk ved Silvatnet er at det inngår i oversomringsområdet til en stadig større flokk av ikke-hekkende traner. I 1991 ble opptil 150 individer sett.

LITTERATUR

- Bekken, J. 1990. Fuglefaunaen i Verneplan IV-vassdrag på Østlandet. Foreløpig utgave, Norges Vassdrags- og Energiverk. 153 s.
- 1991. Fuglefaunaen ved Strandsjøen, Åsnes kommune. Rapport nr. 45. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. 14 s.
- Haftorn, S. 1971. Norges fugler. Universitetsforlaget, Oslo. 862 s.
- Haga, A. 1982. Takseringsmetoder for innsjøfugler. Vår Fuglefauna 5 (3): 176-188.
- Maartmann, E. 1987. Ornitologiske undersøkelser i Gjesåssjøen 1986. Rapport nr. 8. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. 18 s.
- Nesholen, B., A. Sollien & J.E. Fosseidengen. 1976. Fuglefaunaen på Rønnåsmyra i Hedmark. Sterna 15: 87-95.
- Nordisk Ministerråd. 1984. Naturgeografisk regioninndeling av Norden. 289 s.
- Ree, V. 1981. Navneliste for fugler. Toppdykker'n 4, Suppl.: 27-41.
- Sollien, A., B. Nesholen & J.E. Fosseidengen. 1976. Fuglefaunaen i Grue. Hefte, 78 s.
- 1977. Fuglefaunaen ved Gardsjøen i Hedmark. Sterna 16: 269-279.
 - 1982. Litt om forekomsten av vadere på høsttrekk på indre Østlandet. Vår Fuglefauna 5: 13-15.
- Wold, O. 1987. Botaniske undersøkelser i Gjesåssjøen 1986. Rapport nr. 12. Fylkesmannen i Hedmark, Miljøvernavdelingen. 39 s.